

"VESMÍR." (= "the space")

"Illustrated Journal for spreading of Natural Sciences"
Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních.

Number 21, p241-242. Published in Prague Volume 9
Číslo 21. Redaktoři: Prof. dr. O. Kotal a prof. Fr. Nekut. Ročník IX.

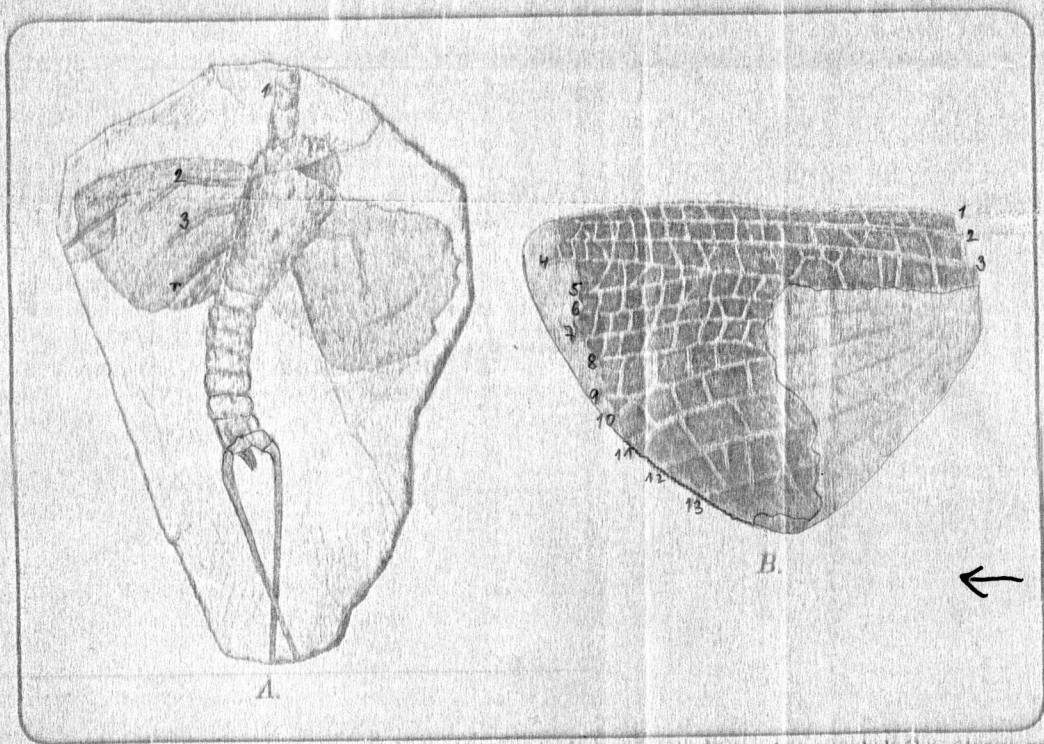
Frič A.,: Two New Arthropods from coal layers from Bohemia Dva noví členovci z útvaru kamenouhelného v Čechách.

Podává dr. Ant. Frič. FRIČ Antonín (= Fritsch Anton, German transliteration)

V řadách zkamenělin, z vrstev prvohor pocházejících, náležejí k největším vzácnostem členovci, kteří dýchali vzduch, anebo kteří určeni byli k pobytu v tehdejších vodách sladkých. V Čechách dají se snadno na prstech spočítati,*) a proto náleží každý

vychovanci, zdárných to členů nové naší domácí školy přírodopisné. — Nejprve povím o zvrubnějšího o obrovské jepiči, nalezené blízko Votvovic.

Za krásného jarního jitra podnikl jsem se zásky svými výlet do okolí Kralupského,*) a každý z nás

A the whole specimen in natural size
B Fragment of the left fore wing (twice enlarged)

Obráz čis. 75. Jepice kamenouhelná (*Palingenia Fritschianella* Fr.) z kamenouhelného útvaru ve Votvovicích u Kralup. A. Celý exemplář v přirozené velikosti. B. Úlomek levého předního křídla, dvakrát zvětšený.

podobný objev k událostem pro domácí palaeontologii velice potěšitelným. Dnes podávám zprávu o dvou takých nálezích, které učiněny byly dvěma z mých

naplňen byl touhou, nalézt nějaký nový exemplář škorpióna, jaký tu před několika lety nalezen byl na „Čerčné hůrce“ v útvaru kamenouhelném — ale kde nic, tu nic. Po polednách octli jsme se na

*) Zřetěna kamenouhelné doby. Archiv pro výzkum Čech, díl II.

*) Vesmír roč. IV., str. 223.

type locality: Votvovice (village) near ~~Kralupy~~ Kralupy n. Vlt., Central Bohemia (coal mine, carboniferous!)

"VESMÍR." (= "the space")

"Illustrated Journal for spreading of Natural Sciences"
Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních.

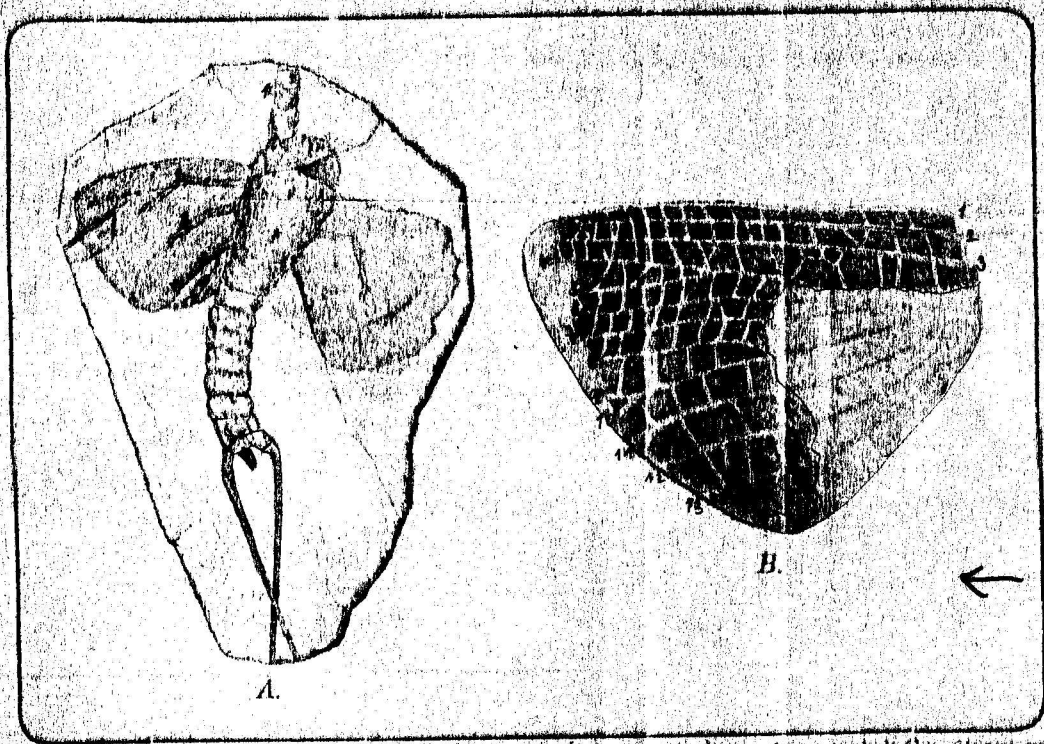
Number 21, p. 241-242. Published in Prague Volume 9
Číslo 21. Redaktoři: Prof. dr. O. Kotal a prof. Fr. Nekut. Ročník IX.

Two New Arthropods from coal layers from Bohemia Dva noví členovci z útvaru kamenouhelného v Čechách.

Podává dr. Ant. Fritsch. FRIŠ Antonín (= Fritsch Anton, German transliteration)

V řadách zkamenělých, z vrstev převahou pocházejících, náležejí k největším vzácnostem členovci, kteří dýchali vzduch, anebo kteří určeni byli k pobytu v tehdejších vodách sladkých. V Čechách dají se snadno na přetech spočítati,* a proto náleží každý

vychovanému, zdárných to členů nové naší domácí školy přírodopisné. — Nejprve povím cizí zvěrubnějšího o obrovské jopice, nalezené blízko Votrovice. Za krásného jarního jitra podnikl jsem se zásky svými výlet do okolí Kralupského,*) a každý z nás

A. The whole specimen in natural size
B. Fragment of the left fore wing (twice enlarged)

Obráz č. 75. Jopice kamenouhelná (Paläogenia Falsimantelli Fr.) z kamenouhelného útvaru ve Votrovicích u Kralup. A. Celý exemplář v přirozené velikosti. B. Úlomek levého předního křídla, dvakrát zvětšený.

podobný objev k událostem pro domácí paleontology velice potěšitelným. Dnes podávám zprávu o dvou takých nálezích, které učiněny byly dvěma z mých

naplněn byl touhou, nalézt nějaký nový exemplář skorpionů, jaký tu před několika lety nalezen byl na „Černošské hůrce“ v útvaru kamenouhelném — ale kde ale, tu ale. To polezných octli jsme su na

*) Zetřena kamenouhelné doby. Archiv pro vyzkum Čech, III, 11.

*) Veselí roč. IV., str. 220.

type locality: Votrovice (village) near ~~Kralupy~~ Kralupy n. Vlt., Central Bohemia (coal mine, carboniferous!)

haldách nejvýhodnějších sachet Votrovických a prohlédávali bílé lupky, na nichž otisky kapradin, černo-
hnědě zbarvené, krásné pro sbírky poskytují kusy.
Tu přiběhl ke mně Moravan pan Uličný a ukazuje mi zahradnou zkamenělinu, kterou jsem bez
rozmyslení za část skorpionu prohlásil. Provolali
jsme nálezi slávu, načež on nalezený skvost daroval
ochotně muzeu. Když jsem pak za několik dní
exemplář bedlivě prohlížel a z kamene dobýval, ob-
jevil jsem na zadním konci domnělého octisu škor-
pionového dva tenké dlouhé, listkům nějaké přesličky
podobné výbázky, z nichž jsem musil souditi, že
domnělý skorpion bude nějaký tonok přesličky, hoj-
něho ve Votrovicích Asterophyllita.

Rozmýšlel jsem omylené složit jsem přednášet do
sbírky a dále se o něj nestaral. Lámavého rohu pan
K. Feistmantel se rovídával v pracovně muzejní zásobě
z Votrovic a tu našel křídlo, které dle rozdělení
žilek poukazovalo na příbuzenstvo k hmyzu jepice-
vitěmu, a dle rozměru náleželo asi velmi velikému
exempláři. I vzpomněl jsem si na zavřeného škor-
piona z Votrovic i na dlouhé přívěsky tam odkrývé
a jel se s nová důkladně jej zkoumati. Jako bylo
moje překvapení, když jsem poznal, že mám před
sobou tělo i křídla obrovské jepice, která mají
přední nožky natažené a stětiny ocasní zachovány,
musla mít bezmála 20 cm. délky. Rovně, široké
plošky po obou stranách těla, kterým jsem dříve
žádné váhy nepřikládal, okazaly se býti křídla, neboť
na jejich okraji lze pod drobnohledem spozorovat
příčné žilky, jak je zřetelně vidíme na křídle panem
Feistmantlem objeveném (obr. čís. 75 A).

Prvního páru noh (1), který bývá u jepice velmi
silný a do předu natažený, jest jen spodní část z levé
strany zachována. Druhý a třetí pár (2, 3) prosvítá
slabě na ploše levého křídla. Co jsem dříve měl za
4. pár noh, to objevilo mi se při porovnání s jepicí
co stloustly zadní okraj prvního páru křídel (r).
Druhý pár křídel jest velmi malý a slabě naznačen,
ale přece lze na něm pozorovati několik žilek.

Článků těla lze zřetelně rozeznati osm, na po-
sledním jsou dva stětinovité přívěsky, mezi nimiž
leží kladélko dvojechlopní — párně tedy samice.

Na úlozku křídla (obr. čís. 75 B), jehož vykres
dvakrát zvětšený posouvám, pozoruje se, že počet
a směr žilek podélných i příčných souhlasí s týmž
poměrem nyní žijící jepice, a to oné, která v létě
u větším množství při rekách objevuje se a k rodu
Paligenia náleží.

Uvážíme-li, že žádný ze znaků, které na této
obrovské jepici poznáváme, neodchyluje se od nyní
žijících Paligenií, jest s podivením, jak málo rod
tento změnil se od oné velmi dávné doby útvaru
kamenouhelného. Spatřujeme tu opět příklad vy-
trvalých rodů, kteří podobně jako u rodů Lingula,
Rhyechonella, Scorpion a podobných po tisíciletí nena-
lely potřeby, tvar svého ústrojí podstatně proměnit.

Drahý předmět, o němž nyní pojednáti hodláme,
jest ráček *blešivec kamenouhelný*, jež p. Engelbert
Novák, kandidát professury v Zbraslavi, našel na haldě
opuštěné sachty u stílek nadárecku Zbraslavi.

Ottak, jen černavý má černosedláni lupky, nemá
jennějšího detailu a pouhým okem a lupou poznáme
na něm jen řadu článků v obouhelných ústředních, které
náležejí patrně nějakému členovci. Úkonně pozná-
vame zadních a tzv. stěny článků zraků, tak že
drobnohledem něčeho zvrutnějšího a jich složení
nedopodíme.

Tělo svého složení jest asi z 20 článků, k nimž
napřed hlava, nazád ploutev ocasní se připouje. Před
hlavou, která jak se zdá, má určitých článků těla
se přičítá nejspíše, jest nezřetelný člunek, který za
počátek tykadla pokládati lze. Články těla jsou kli-
novité, na hřbetní straně širší, na břišní užší. Poslední
tři články jsou každý jiný, a k nim připojují se ne-
zřetelně zachované přívěsky. Na konci těla leží ploutev
ocasní, která byla bezpochyby pětičlunná, neboť nám
objevuje v postranní poloze jeden přívěsek prostřední
a dva levé postranní.

Není věci snadnou vysvětliti tuto zkamenělinu,
ježto leží při ní množství rostlinných stonkův a křehků,
o kterých nelze dobře říci, co z nich k tomu zvířeti
patří. Rozčlankováním celého těla připomíná se nám
blešivec (Gammarus), kdežto pětičlunná ploutev
ponukuje k vyšším korýšům.

Máme tu před sebou úkaz, jaký se často v pa-
laeontologii pozoruje, že u starých forem nalezáme
mnohé znaky spojené, které v pozdějších mladších
útvarech na různé rody jsou rozděleny. Článkovitost
celého těla podrželi blešivci (přacež se nyní
Arthrostraca nazývají), kdežto pětičlunná ploutev
ocasní obmezena nyní na korýše dlouhorepe.

Po důkladném prostudování obou zajímavých
náleží následovati bude časem obsáhlejší popis s čer-
nými zvětšenými vykresy, který na jiném veřejném
místě. Doufáme, že pilným sbíráním přátel pa-
laeontologie na venkově spiliřech zvířena našeho útvaru
kamenouhelného brzo opět se obohadí.

Upomínky z poslední výstavy Pařížské.

Podává Václav Friš. (Pokračování.)

Den na to hledal jsem ve výstavě akvarie. Moř-
ských akvarií jsem však nemohl najíti, snad tou dobou
nebyly ještě otevřeny. Ve vodojemu sladkovodním
spatřil jsem mnohého dobrého známého z Pražského
rybího trhu, na př. černa, mnika, lína, kapea, úhoře,
pámu, stíku, tlouště, strevli, perlina. Byl zde také

patruh a jeho souduzi, totiž Salmo trutta (Trutes sau-
moné), krásný patruh podobný druhu Salmo salvelinus,
ale bylo u něho jméno Salmo umbra (Ombre Chevaier).
Zde také poprvé jsem viděl ve vodě žijící malé mořské
lampridy. Nebylo zde celkem mnoho zajímavého, rekoll
stavla celé jeskyně byla mohutná a dobře založena.

haldách nejvýhodnějších suchot Votrovicích a prohlédávali bílé lupky, na nichž otisky kapradin, černo-
hnědého zbarvené, krásné pro šířky poskytují kusy.
To přiběhl ke mně Moravan pan Uličný a uká-
zuje mi záhadnou zkamenělinu, kterou jsem bez
rozmysluš za část skorpiona prohlásil. Provolali
jsmo nálezi slávu, neboť on nalezeny skvoš daroval
ochotně museu. Když jsem pak za několik dní
exemplář bedlivě prohlížel a z kamena dohlýval, ob-
jevil jsem na zadním konci dovnějška očasn skor-
pionového dva tenké dlouhé, listům nějaké přesličky
podobné výbožky, z nichž jsem musil souditi, že
domněly skorpion bude nějaký tenek přesličky, hoj-
něho ve Votrovicích Asterophyllita.

Rozmnožen jed ohrylen uložil jsem předně do
skřínky a dále se o něj postaral. Lámáním rubu pa-
le. Především se zastihoval v pracovních musejích zásohy
z Votrovic a tu náležel křídla, která dle rozdělení
žilek podobovala na přibuzenost k hmyzu jepice-
vitému, a dle rozměru náležela asi velmi velikému
exempláři. I vspanil jsem si na zvláštního skor-
piona z Votrovic i na dlouhé přívěsky, které
a jel se z nová důkladně jej zkoumati. Jaké bylo
moje překvapení, když jsem poznal, že mám před
sebou tělo i křídla obravské jepice, která mají
přední nožky nataženy a šatiny ocasní zachovány,
musla míti bezmála 20 cm. délky. Ravná, široké
plátky po obou stranách těla, kterým jsem dříve
žádné váhy nepřikládal, okazaly se býti křídly, neboť
na jejich okraji lze pod drobnohlédem spozorovat
příčné žilky, jak je zřetelně vidíme na křídle panem
Feistmantlem objeveném (obr. č. 75 A).

Prvního páru noh (1), který býval u jepice velmi
silný a do předu natažen, jest jen spodní část z levé
strany zachován. Druhý a třetí pár (2, 3) prosvitá
slabě na ploše levého křídla. Co jsem dříve měl za
4. pár noh, to objevilo mi se při porovnání a jepice
co stloustly zadní okraj prvního páru křídla (r).
Druhý pár křidel jest velmi malý a slabě naznačen,
ale přece lze na něm pozorovat několik žilek.

Článek těla lze zřetelně rozeznati osm, na po-
sledním jsou dva štětínovité přívěsky, mezi nimiž
leží kladélko dvojechlopaté — pá rně tedy samice.

Na úlozku křídla (obr. č. 75 B), jehož výkres
dvakrát zvětšený podávám, pozoruje se, že počal
a směr žilek podobných i příčných souhlasí s týmže
poměrem nyní žijící jepice, a to oně, která v létě
u velikém množství při rokách objevuje se a k rodu
Palpomena náleží.

Uvážíme-li, že žádný ze znaků, které má této
obrovské jepice poznáváme, neodchyluje se od nyní
žijících Palpomen, jest s podiváním, jak mšlo rod
tento změnil se od oné velmi dávné doby útvaru
kamenouhelného. Spatřujeme tu opět příklad vy-
trvalých rodů, kteří podobně jako u rodu Lingula,
Rhynechonella, Scorpion a podobných po tisíciletí nena-
lely potřeby, tvar svého ústrojí podstatně proměnit.

Druhý předmět, o němž nyní pojednáti hodláme,
jest ráček *blesivce kamenouhelného*, jež p. Engelbert
Novák, kandidát professury v Žebráku, nalezl na haldě
opuštěné suchty u Sláveč nadležen Žebráku.

Onak, na čemž my zobrazení lupky, nemá
jmenovitě detailů a podobu okou a lupky seznáme
na něm jen tři články v úhledném pořadí, které
náležejí páru nejvyššího članku. Okamžitě pozná-
vám, že tyto tři články náležejí k páru, jak se
drobnohlédem něčeho zvrtnutějšího a jich složení au
nedoplníme.

Tělo zvíře sloučen jest asi z 20 článků, k nimž
nápatř hlavu, nazal ploutev ocasní a přívěsky. Před
hlavou, která jak se zdá, od ostatních článků těla
se pláta odlišila, jest nezřetelný člunek, který za
počátek tykalla pokládati lze. Články těla jsou kli-
novité, na břichu straně širší, na břichu užší. Poslední
tři články jsou každý jiný, a k nim připojují se ne-
zřetelně zachované přívěsky. Na konci těla leží ploutev
ocasní, která byla bezpochyby pětidelná, neboť nám
objevuje v pozemní poloze jeden přívěsek prostřední
a dva levé postanní.

Největší snadnou vysvětliti tuto zkamenělinu,
ježto leží při ní mr. ho rostlinných stonků a lupičů,
a kterých nelze dobře říci, co z nich k tomu zvířeti
patří. Rozelánkováním celého těla připomíná se nám
blesivce (Clammarus), kdežto pětidelná ploutev
ocasní podobuje k vyšším koryšům.

Máme tu před sebou ukaz, jaky se často v pa-
lacantologii pozoruje, že u starých forem nalézáme
mnohá znaky spojené, které v pozdějších mladších
útvarech na různé rody jsou rozděleny. Článekovi-
tost celého těla podrželi blesivci (přecház se nyní
Arthrostraca nazývají), kdežto pětidelná ploutev
ocasní obmezena nyní na koryše dlouhorepé.

Po důkladném prostudování obou zajímavých
náleží následovati bude časem objevení se s čer-
nými zvětšenými výkresy, který na jiném místě
Doufáme, že pilným sbíráním přátel pa-
lacantologie na venkově sjitcích zvířepi našeho útvaru
kamenouhelného lze opět se obohatit.

Upomínky z poslední výstavy Pařížské.

Podává Václav Frič. (Pokračování.)

Den na to hledal jsem ve výstavě akvarie. Moř-
ských akvarii jsem však nemohl najíti, snad tou dobou
nebyly ještě otevřeny. Ve vodojemě sladkovodním
spatřil jsem mnohého dobrého známého z českého
rybího trhu, na př. cejnu, múnka, lína, kapek, úhoře,
parmu, štika, tlouště, střevo, perlika. Byl zde také

patruh a jeho souduzi, totiž Salmo trutta (Trutes sau-
moné), krásný pstruh podobný druhu Salmo salvelinus,
ale bylo u něho jméno Salmo umbra (Ombre Chevalier).
Zde také poprvé jsem viděl ve vodě žijící malé mořské
lampridy. Nebylo zde celkem mnoho zajímavého, několi
stavla celá jeskyne byla malutná a dobře zalozena.